

AHOGY A MADÁR ÉNEKEL

Kerék Imre: *Virágvölgy*. Összegyűjtött versek 1961–2000.

Akár Kerék Imre is írhatta volna az alábbiakat: „Fontos számomra a stílusdemokrácia, a közérthetőség, de nem a gügyögés. Az én ideálom az volna, hogy a szó és a tett, a költő és az ember ugyanazt jelentse.” Az idézet Kányádi Sándortól való, de valami hasonlót Kerék Imre is megfogalmazott ars poétikáiban.

Kerék Imre azonos a verseivel, vagyis az ember a költővel, itt nem csupán esztétikáról, hanem etikáról van szó. Az igazi költészet esetében etikát és esztétikát nem kell, nem lehet szétválasztani. „A nem etikai bázison termelt esztétikai értékek önnön ellentétükbe, nevezetesen giccsbe csapnak át.”(Hermann Broch)

Kányádi versbéli tünődéseire „lassacskán el kell tünődnöm / miért is írunk pajtás verseket / s van-e vajon költészet még a versben / vagy már régen elmúlt megszökött / nem ül a rímek bilincsébe verten / s a versek kongó cellák börtönök” (*Kuplé*) rímelnék Kerék Imre sorai: „Képernyőkön villogó megasztárok / évadja ez [...] Verseid sorsa? Örülj, hogy élsz, amíg e bornírt / század lesajnál, s magából kivet.” (*XX. század végi poéta verse*) Ugyanezen gyötrő gondolatokat fogalmazza meg, a költészet elértéktelenedéséről, megbecsülésének hiányáról beszél az *Epistula Szepesi Attilához és Epistula Alföldy Jenőhöz* című versekben. Mint rozsdás vaskampó, mered a kérdés: kinek ír a költő?

A Kerék Imre-i versvilágban nem elhanyagolható a lírai alany jelenléte, a vershős erős empátiával bír az általa értékesnek tartott életjelenségekkel szemben. A szülőfölddel való kontemplatív azonosulás példája a címadó vers, sok más verse mellett. Kerék nem tépte el a gyökereit, máig erősen kötődik a szülőföldhöz, a szülőföld és a gyerekkor élményei táplálják líráját, hol megrendülten múltidéző, hol derűsen szemlélődő, ez a kettősség adja verseinek a feszültségét, dinamikáját.

A folklórnak hangsúlyos szerepe van ebben a költészetben, ez látás- és kifejezőmódjában is tetten érhető, versei olykor a népdalok hangján

szólalnak meg, a tárgyias leírás keveredik a személyes vonatkozásokkal. Arany János-i epikus nyugalom (*Virágvölgy, Niklai ősz, Arany estéje*), gyermekkori tisztaság, idill (*Dél, Virágok nyílnak*) idéződik meg a Kerék Imre-i versekben. A gyerekkor, a falusi élményvilág intenzíven továbbél a verseiben, versbe emeli a tárgyi világot, megjelenik a táj flórája és faunája, nem különben az ember, akinek sorsával azonosulni képes a költő, így hitelesen tudja kifejezni örömét és bánatát.

Kerék Imre is megszenvedti a faluról városba kerültek sorsát, az elmagányosodást, amiből csak a vers lehet a kiút.

Láng Gusztáv megállapítása Kerék Imrére is vonatkoztatható: „korszerűségét nem azáltal nyeri el, hogy a népi hagyomány fölé emelkedik, hanem oly módon, hogy azt emeli a költészet magasába.”

Noha Kerék nagy szakmai felkészültséggel bír, mindenféle versformában meg tud szólalni, sohasem érezni a rutint, ami a művészetek megromlójára, ugyanakkor az erőlködés, izzadtságzagát sem érezni művein. Természetes, mint a hullámozó búzatábla, mint a napsütés. Természetes az észjárása, tematikája és motívumrendszere. Kerék nem dugja struccként fejét a homokba, számol a költészet – sőt az egész civilizáció – válságával, de múló divatok kedvéért a hagyományt és a művészi integritást nem adja fel, értékeihez ragaszkodik. Az értékválság idején értékvállaló. Kerék Imre verseit olvasva a szülőföldhöz való ragaszkodás tűnik föl elsőként. Táj, kultúra és ember szerves egységben jelenik meg.

„Nem az egyetemesben keresi a sajátost, hanem a sajátosban, a provinciálisban az egyetemes érvényűt.” (Pécsi Györgyi)

A művészi integritásra törekvő, eszményörző lírai hős nem szakad el a szülőföldtől, magánmitológiáját történelmi kontextusba helyezi. Tradicionális költő, ragaszkodik ahhoz az értékrendhez és magatartáshoz, amit őseitől örökölt és költőelődjeitől tanult. Amire egész költészetét alapozta.

Alföldy Jenő írta róla egyik kötete kapcsán: „Gyapodó számú verseskönyveiben mégis egyre inkább érzékelem a hendikeppel sújtott vidéki költősors aggasztó jeleit. Nem a versek hangjában, szellemében, és nem a teljesítményben. Kerék Imre vékonyka, olykor igen szerény kiállítású és nyomdahibákkal megjelenő kötetei arra figyelmeztetnek, hogy ma nehezebb vidéki költőnek lenni, mint korábban bármikor.” (*Centrális költészet a provincián – Műhely, 2000/1. sz.*)

Nem tudom, Takáts Gyulának, Csorba Győzőnek, vagy az egész életét Szalonnán leélő Kalász Lászlónak távol a szellemi élet centrumától könnyebb volt-e, mint most Kerék Imrének, a Kerék Imréknek.

Mindenesetre egybegyűjtött verseit tartalmazó kötete, a *Virágvölgy* szép kivitelű, kemény borítójú könyv, méltóan reprezentálja a negyven éves költői pályát. Hanem azt szomorú dolognak tartom, hogy a tucatnyi szponzor között nem találjuk egyik hivatásos folyóirat- és könyvkiadást támogató alapítvány nevét sem, tehát a szerzőnek úgy kellett összekalapolni a kiadás költségeit. Skandalum!

Kerék Imre verseiben fontos szerepe van a vizualitásnak, nem véletlen, hogy olyan sok festőt (Kondor, Chagall, Van Gogh, Vermeer, Cezanne, Klee stb.) idéz meg verseiben. Számos költőtársat, elődöt is megidéz, reminiszcenciák, parafrázisok sora olvasható a kötetben. A *Poéták: csodanyelvek* című kötete csupa olyan verset tartalmaz, amelyekben más poéták hangját próbálgatja. A legszorosabb szálak Weöres Sándorhoz, Csanádi Imréhez és a nemzedéktárs-baráthoz, Szepesi Attilához fűzik. Tagadhatatlan Takáts Gyula és Fodor András hatása. Kipróbálta Si King, Li Taj-po, Omar Khajjám, Hölderlin, Francis Jammes, Jeszenyin, Weöres Sándor, Lator László, Fodor András hangját, akik hangütésben, költői világkép tekintetében merőben különböznek egymástól. Kerék Imre Weöreshez hasonlóan próteuszi alkat, de amíg mestere lemond az egyéniségről, addig Kerék tudatosan megőrzi azt: személyes, azáltal hiteles.

Kerék Imrét a pannon költők közé sorolta be a könnyen skatulyázó szakma, nem indokolatlanul persze. A *pannon* dunántúliast jelent, bukolist, latinost. A pannonság tradíció és szemlélet, magatartásforma. Létezik, legalábbis úgy hisszük, létezik valami időtlen pannon derű, de ne feledjük, a mindig változó természet derűs színeinek felmutatásán kívül ott van benne az örök emberi dráma, megjelenik a halál árnyéka is. „A halál az a sötét bevonat – mondja Bellow –, amely nélkül semmit sem látnánk a tükörben.”

Kerék Imre pannonsága nem jelent feltétlen idillt, példa erre *Ha* című szonettje: „Ha nem esik el Voronyezs alatt / apám s nem lett volna hősi halott; / ha örökül rám nem csak megkopott / kofferje és hegedűje marad; // ha nem halottam volna szüntelen / anyám faltól-falig-sírt panasztát; / ha nem lesöpört padlásunkonát / ordít arcomba a történelem: // akkor talán most lenne rá okom, / volna hozzá helyszín és alkalom, / hogy furulyázzam a pannon derű // mítoszt árnyaltan, cirkalmasan; / hogy nekem ez miért nem egyszerű – / ítélje meg, kinek türelme van.”

Fölvetődik a kérdés, mennyire eredeti, saját hangú a Kerék Imre-i költészet? Hiszen versei között sok a pastiche, parafrázis, tudatos reminiszcencia, áthallás, allúzió, utalás. Utánzó-másolóművész volna, formaérzékeny verscsináló? Tudjuk, Weöresre is rásütötték a Babits-epigon bélyeget.

(Lukács György) A költészet az életen kívül a művészetből is táplálkozik, a költő nemcsak a saját élményeivel szembesül, hanem az elődök tapasztalataival és gondolataival is. Kerék sajátossága, mondjuk így stílusa az idézés és továbbgondolás módjában rejlik abban, hogy a különböző korok különböző tapasztalataiból, élményeiből mit hasznosít, mit tud igazán a magáévá tenni.

Kerék Imre első verseit a hetvenes évek elején olvastam a *Magyar Ifjúságban*, ahol elég gyakran szerepelt Vasy Géza értékkereső figyelmének köszönhetően. Szimpatikusak voltak ezek a versek: tiszták, nemesen egyszerűek, mentesek minden manírtól, ugyanakkor gondosan kimunkált formában öltöttek testet. Üde leheletű, természetközeli versek voltak, lombok zúgtak, patakok csörgedeztek bennük. Olyan magától értetődő természetességgel szólalt meg, ahogy a madár énekel. „Tócsában szellő rovásírása. / Sugarak késelik a levegőt. / Egy ág, mint órainga / sétál szemem előtt. // Imbolygó, lusta harangszó. / Szögre akasztott kapa cseng. / Két szalmavirág szára közt / függőágyat feszít a csend.” (Cél) Főleg az utolsó sor természeti képe, metaforája szép. Ne feledjük, a hetvenes éveket írjuk, amelynek poézisére Nagy László képteremtő ereje nyomta rá bélyegét. Hatott Kerék Imrére is, noha versépítő technikája különbözik az övétől. A népdalok hangulatát idéző *Dal* című versében a metafora allegóriává terebélyesedik: „holdba nyújtózó fa lennék / te meg szarvas lennel / dörgölőznél oldalamhoz / árnyékomban megpihennél // agancsod kifényesíteném / gyöngyöt pergetnék nyakadra / jobban kívánkoznál hozzám / mint a szép híves patakra”

Kerék Imre gyarapodó életműve, jelentős költői teljesítménye eddig sajnos nem került a figyelem középpontjába. Talán vidékiségből adódik ez a mellőzöttség, abból, hogy nem a fővárosban, hanem a hűség városában, Sopronban él és alkot a *somogyi Próteusz*. Vagy a hagyományokhoz való ragaszkodása nem tetszik az irodalmi közéletet uraló korifeusoknak. Szinte ars poétikaként hatnak alábbi sorai, melyeket Takáts Gyula versei kapcsán vetett papírra „Nemcsak táj és történelem, természet és kultúra kapcsolata ragadott meg költészetében: a klasszikusok, Csokonai, Berzsenyi tanulása közben az ő révén ismerkedhettem meg közelebbről a költői nyelv és stílus szépségeivel, versformákkal, a képalkotás titkaival – egyszóval az élő irodalommal, a költészettel”

(*Hazánk Kiadó, Győr, 2002.*)